

norske Koloni endnu kjæmpede for Tilværelsen.¹⁾ I 1414 finde vi Askell i Besøg i Vadstena, hvor han i Forening med Kong Erik selv og Erkebiskoppen af Upsala ansøgte om Canonisation for nogle svenske Helgener.²⁾ Skjønt St. Birgittas Helligdom i Vadstena uden Tvivl var en farlig Concurrent for St. Olafs i Throndhjem og sikkert maa have formindsket Tilstrømningen af Pilegrimme til den norske Kongehelgen, har Askell dog interesseret sig for den berømte Helgeninde, og i 1416 skrev han til Vadstena og udbad sig Revelationerne og Meddelelser om Birgittinermunkenes Prædikener.³⁾

Ved Vinaldes Død har Dronning Margrete villet tilbyde hans Eftermand at beholde det lidet fordelagtige Len, Sparboen. Vi vide ikke, om han har modtaget det.⁴⁾ Derimod erfarer man, at han ved sin Død var i stor Gjeld ogsaa til Kronen, hvilken Eftermanden maatte overtage, men siden fik eftergivet.⁵⁾

I denne Erkebiskops Tid havde Erik af Pommern søgt og erholdt pavelig Tilladelse til at oprette et Universitet, uden at han dog kom til at benytte Tilladelsen, og først efter mere end et halvt Aarhundrede fik Sverige og Danmark Universiteter. Men samtidig med Eriks Tiløb stiftedes Universitetet i Rostock 1419, og herhen strømmede nu Nordboer sammen, deriblandt, om end i ringest Antal, ogsaa Nordmænd. Nidaros's Erkestift kom i et særegt Forhold til det nye nordtyske Universitet, thi de norske Studerende fik her et eget Herberge, *Domus St. Olavi*, der vedligeholdtes paa Nidaros's Capitels Bekostning. Naar dette norske Collegium er grundet, er dog ei bekjendt, og vi vide kun, at det i ethvert Fald eksisterede i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede, da en Studerende, som siden blev Norges sidste Erkebiskop, var dets Forstander.

Askell, hvis Regjeringstid aabenbart har været en Forfaldsperiode, døde 11 Marts 1428.

¹⁾ Grønlands hist. Mindesmærker III. 148. 891. Finn. Joh. Hist. eccl. Isl. II. 339.

²⁾ Dipl. Norv. IV. No. 795.

³⁾ Svensk hist. Tidskrift 1888, Øfvers. 2.

⁴⁾ I Dipl. Norv. II. No. 574 omtales en ubekjendt Fru Mereta som Indehaver af Lenet 1403.

⁵⁾ Dipl. Norv. II. No. 717. V. No. 457.

XXII.

ASLAK. (BOLT).

1428(30)—1450.

Denne bekjendte Mand har ikke alene Navn, men ogsaa Vaaben tilfælles med den i det Søndenfjeldske meget fremtrædende Æt Bolt, men nøiagtigt at udrede hans Slægtskab til disse Bolter, har hidtil ikke villet lykkes. Aslaks Fader hed Harnikt (Harvikt, Hartvig) Henningssøn. Man veed om ham, at han drev Handelsforretninger i Bergen, havde Skibe i Søn o. s. v.,¹⁾ og jeg anseer det for givet, at han, hvad der hidtil har været ubemærket, er den samme Harnit Henningssøn, der i 1389 var Raadmand i Bergen²⁾. Forøvrigt eiede denne Mand Gemlestad i Nordfjord med tilhørende Gods. Han var gift med „Hustru“ (Benævnelse for adelige Kvinder, hvis Mænd ikke vare Ridder) Sigrud Ottesdatter, som uden Tvivl var Datter af den bekjendte Hr. Otte Rømer, der i sin Tid var Befalingsmand i Bergen og deltog i Calmarmødet 1397.³⁾ Sigrud eiede Jordegods i Thrøndelagen. Af Harnikt Bolts Børn kjendes Sønnen Aslak samt mindst én Datter, Elsebe.

Aslak Bolt maa saaledes ansees for Vestlænding og efter al Rime-

¹⁾ Dipl. Norv. XI. No. 162.

²⁾ Molbechs og Petersens Udvalg af danske Diplomer S. 19. Man ser, at en anden af de her opregnede Raadmænd tituleres Hirdmand, en Titel, som nu holdt paa at uddø.

³⁾ Norsk hist. Tidsskr. 3 R. II. 124. Stamtavlen. Til denne bør ved Siden af Bengt Harnitsson føies Broderen Olaf, der 1442 var Biskop i Bergen. (Dipl. Norv. I. No. 783.)

lighed ogsaa for Bergenser. Hans Fødselsaar er ubekjendt, men kan vel, som det vil forstaaes af hans Udnævnelsestid til Biskop, neppe sættes senere end i det fjortende Aarhundredes Syttier. Om hans Studier vides Intet, og den første Oplysning, man overhovedet har om ham, er, at han, der især paa mødrene Side var af fornem Herkomst, i sin Ungdom har staaet i Erik af Pommerns Tjeneste.¹⁾ Hvor og i hvilken Egenskab han har været dennes Tjenestemand, vides ei, men da han i den Tid tilbyttede sig sin endnu bevarede Bibel af en Mand paa Thoten, er der nogen Rimelighed for, at han da har levet i det Søndenfjeldske og maaske havt en Ansættelse ved Cancelliet i Oslo. I denne Tid maa ogsaa de to uægte Børn være fødte, som han vides at have havt, nemlig Datteren Gyrid, der allerede 1418²⁾ var gift med en Bjarne Amundsson, Raadmand i Oslo (ikke af Bolte-Ætten, som man før har ment) og senere med en Lagmand i Oslo, Haakon Hoskuldsson, samt en Søn Sigurd, der var Præst paa Jevnaker og allerede død 1421.³⁾ Dette taler yderligere for, at Aslak som ung har opholdt sig søndenfjelds.

Senere blev Aslak Biskop i Bergen, men Sammenhængen hermed er meget uklar. I en af de islandske Annaler berettes Følgende: „1407 blev Aslak viet til Oslo, men Dronning Margrete satte ham til Bergen og Biskop Jacob til Oslo, da hun undte ham det bedre Bispedømme, fordi han var dansk.“⁴⁾ Denne Fortælling har hidtil været anset for troværdig. Men Biskoppen af Oslo den berømte Eystein Aslaks søn var endnu i Live paa Holden Præstegaard 25 Febr. 1407⁵⁾ og den 10 Sept. 1407 (i Gregor XII's første Regjeringsaar) sees Biskop Jacob af Bergen i Rom at være udnævnt til Biskop i Oslo.⁶⁾ At nu Aslak i en Tid af høist et halvt Aar skulde være bleven valgt, confirmeret, indviet og atter fjernet fra Oslo Bispestol, hvilket forudsætter to Beskikninger til Rom, er ikke let tænkeligt. Jeg fæster derfor ikke fuld Til-

1) „Servivit Erico, regi Norvegiæ“. Dipl. Norv. X. No. 73.

2) Dipl. Norv. XII. No. 162, hvor Bjarne omtales som Aslaks Maag 1418.

3) Dipl. Norv. V. No. 544. Om det er den samme Prest, som nævnes i Jevnaker 1430, (Dipl. Norv. II. No. 703) er vel uvist, og maaske har denne sidste hedt Sigvid og ikke, som Udgiveren har ment, Sigurd.

4) Annalerne, Storms Udg. S. 289.

5) Keyser, D. n. K. H. II. 450.

6) Storms romerske Afskrifter.

lid til denne islandske Beretning. Er der noget i den, kan det vel snarest betyde, at Aslak maaske er valgt af Oslo Capitel. Margrete kan saa have faaet Paven til at providere Jacob¹⁾ og samtidig faaet Aslak igjen provideret til Jacobs Eftermand i Bergen. Man har intet Tegn til, at Aslak skulde være mindre vel anskreven hos Kongehuset, i hvis Tjeneste han jo var. Snarere har han endog staaet i Yndest hos Erik. Hertil kommer ogsaa, at Aslak var Vestlænding, hørte hjemme i Bergen og havde Eiendomme i Stiftet. Under saadanne Omstændigheder kan han gjerne selv have foretrukket Bergens Bispestol trods dens mindre Indtægter. Det eneste, som med Vished kan siges, er at Aslak gjorde sin Indtrædelse i Bergens Domkirke Søndagen den 10 Januar 1408.²⁾ Han maa altsaa være bleven indviet inden Udgangen af 1407 og kalder 1448 det 21de efter sin Consecration.³⁾

Som Biskop i Bergen fik Aslak oprettet eller fornyet en højere Værdighed ved Capitlet, et Archidiaconat „*in ecclesie decorem*“. For at kunne dotere denne Stilling kastede han sine Øine paa St. Johannes's Augustinerkloster paa „Engen“, som længe havde været i Nedgang, idet der i de sidste Aar kun skulde have været en eneste regulær Kannik og undertiden ingen Forstander, medens Klosters Midler vare anvendte til ulovligt Brug. Han ansøgte om, at Godset maatte henlægges til det nye Archidiaconat, hvori Paven samtykkede 1425.⁴⁾

Allerede som Biskop i Bergen deltog Aslak hyppig i vigtige Anliggender. Vinteren 1416—1417 har han tilbragt i Danmark, da vi i November og Februar finde ham med flere andre norske Rigsraader tilstede ved de Forhandlinger, gennem hvilke Kong Erik af Roskilde Biskop tiltvang sig Afstaaelsen af Kjøbenhavn.⁵⁾ Atter i 1420 var han i Danmark.⁶⁾ Efterat der længe havde været arbeidet for at faa

1) Det fortjener at bemærkes, at Jacob af Bergen opholdt sig i Sjælland i Marts og endnu efter Paaske 1407 (Danske Magasin R. III. 119. V. 38) og altsaa let kan have fremsat Ønsket om at forflyttes til Oslo Bispestol, hvis ikke Tanken er opstaaet hos Margrete eller Erik selv.

2) Bjørgynjar Kálfskinn 6.

3) Aslak Bolts Jordebog 3.

4) De romerske Afskrifter. Den i forrige Capitel omtalte Præbendejæger Nic. Rugeman var dog ogsaa her ude og skaffede sig Pavebrev paa den nye bergenske Værdighed, men da der i Brevet forudsattes *consensus episcopi*, er han neppe kommen i Besiddelse deraf.

5) Kjøbenhavns Diplomatarium, udg. af O. Nielsen I. pag. 140, 145.

6) Dipl. Norv. I. No. 657.

Munkelivs Benedictiner-Kloster i Bergen overdraget til den nystiftede Birgittinerorden, for hvilken Forandring den ovenfor nævnte Abbed Stein Steinarsson¹⁾ var overordentlig ivrig, paalagdes det omsider 1421 Aslak som Biskop at iverksætte Sagen.²⁾ I 1426 deltog Aslak i Afslutningen af en Tractat i Bergen mellem Norge og Skotland, hvorved sidstnævnte Rige forpligtede sig til atter ordentlig at betale den ved Freden i Perth 1266 stipulerede aarlige Afgift³⁾, hvilket forøvrigt aldrig blev opfyldt. Hvad der særlig har gjort Aslaks Stilling i Bergen vanskelig, var Forholdet til Hanseaterne, som efterhaanden blev mere og mere vanskeligt og efterhaanden ligefrem fiendtligt. I 1427 forlode Tydskerne Contoret, og i 1428 og 1429 paafulgte Vitalianernes bekjendte Røvertog til Bergen. Ved den første af disse Hjem-søgelses 1428 (maaske i Mai), siges det udtrykkelig, at Bispegaarden blev plyndret, „man opbrød Biskoppens Kister og hans Liberi og tog hans Bøger, Guld, Sølv og Ornat.“ Det siges udtrykkelig, at Biskoppen selv var flygtet. Ved det andet i April 1429 omtales atter en Plyndring af Bispegaarden.⁴⁾

Allerede da det første Angreb paa Bergen fandt Sted, var imidlertid Aslaks Stilling forandret. Erkebiskop Askill døde, som vi vide, 11 Marts 1428, og kun to Dage efter hans Død blev Aslak (efter den gamle Erkebiskopsrækkes Vidnesbyrd) af Capitlet postuleret til hans Eftermand. Allerede samme Aar drog han til Nidaros og tog Stiftet i Besiddelse⁵⁾, men har dog, som vi saa, endnu været i Bergen, da Vitalianerne første Gang nærmede sig. Af det Inventarium, som han 22 Februar 1429 lod optage i Nidaros over sit fra Bergen medbragte Løsøre sees dog, at den tydske Krønikes Beretning om Bispegaardens Plyndring maa have været overdreven, eller at han idetmindste ved sin Flugt maa have bragt ikke ganske Lidet i Sikkerhed.⁶⁾

1) Provideret i sin Tid til Abbed af Paven. (Storms Afskrifter). Han var Munk i et romersk Kloster. Jeg har længe været af den Tro, at han var en svensk Mand, og hans varme Interesse for den svenske Orden, hans hyppige Ophold i Sverige, ja endog hans Døbenavn peger i den Retning.

2) Dipl. Norv. I. No. 172.

3) Dipl. Norv. VII. No. 276.

4) Chronik des Lesemeisters Ditmar, hg. v. Grautoff. II. 52-53.

5) Aslaks Jordebog 3, 110.

6) Dipl. Norv. V. No. 586. Mellem Aslaks ikke store Bogsamling fandtes bl. a. „Chronica gestorum Noricoum“, formodentlig en Sagabog.

Hans formelige Udnævnelse til Erkebiskop gik i Langdrag, uden at vi kjende Grunden dertil. Først efter næsten to Aars Forløb faldt Pave Martin V.s Afgjørelse. Selvfølgelig blev Capitlets Postulation formelt casset, men den Postulerede samtidig befunden at være den rette Mand og derfor benaadet med Provision af 27 Januar 1430.¹⁾ Aslak, der paa Grund af sin tidligere Stilling ikke behøvede personlig at drage til Curien, lod sin Obligation til denne udstede ved Procuratorer, af hvilke den ene var hans Kannik, den i forrige Capitel nævnte svenske, til Thronenes Præstegjeld 1427 providerede Mand, Svein Eriksson, der altsaa fremdeles har opholdt sig i Rom.

Nogen Tid i Forveien, uvist naar, var et Decanat oprettet eller gjenoprettet i Nidaros. I 1430 søger nemlig en Thorstein Nicolasson eller Niklisson, Kannik i Nidaros og Sogneprest til Værnes (Størdalen) om dette Decanat, som var ledigt efter Ivar Gunnarsson, der under Curiens Ophold i Anagni (i Kirkestaten) var død i Rom, og vel har været første Decan. Suppliken er paategnet „Fiat“, og Thorstein har altsaa faaet Pavebrev paa den²⁾, men senest den 16 Febr. 1431 kalder Hr. Svein Eriksson sig Decanus. I denne Stilling levede han i en ganske usædvanlig lang Aarrække, idet han endnu forekommer som Decanus i 1488.³⁾ Han blev siden, hvad neppe nogen af hans Eftermænd opnaaede, Medlem af Rigsraadet, i hvilken Egenskab vi finde ham allerede 1444.⁴⁾ Han forenede med Decanetet sit allerede før erhvervede Thronenes, og disse Embeder vare siden uadskillelige. I 1432 var Svein ogsaa Hospitalets Forvalter.⁵⁾

Allerede som postuleret Erkebiskop viste Aslak en umiskjendelig Energi ved at hævde Erkesædets Rettigheder og Indtægter og sees i den følgende Tid at have fortsat dette Arbejde. Det er vist nok, at

1) Dipl. Norv. I. No. 728, et Pavebrev. (Storms romerske Afskrifter viser, at Biskop Audun af Stavanger bemyndigedes til at modtage Aslaks Ed som Erkebiskop).

2) Hans Supplik er af Interesse. Det hedder, at Decanetet ved Nidaros Domkirke er „dignitas curata et electiva, non tamen major post pontificalem“. Ivar Gunnarsson forekommer i norske Diplomer som Kannik i Aarene 1419-1424 og Thorstein Niclissøn i Aarene 1422-1435. Paa hvilken Maade Svein Eriksson har fortrængt ham fra Decanetet, veed jeg ikke.

3) Dipl. Norv. V. No. 939.

4) Dipl. Norv. VIII. pag. 349.

5) Dipl. Norv. V. No. 614.

han, der jo modtog sin Stol belastet med betydelig Gjæld, har fundet Mangt og Meget i Uorden efter Formanden. De af denne efterladte Registre over Jordegodset viste sig at være lidet brugelige, og strax i 1428 begyndte Aslak at ladé indrette sin endnu bevarede Jordebog, der nu er et vigtigt Kildeskrift¹⁾, men dog i Lighed med andre Jordebøger endnu ingenlunde er tilstrækkelig udnyttet. Den udviser en overordentlig stor Jordegodsmasse ikke alene i Erkestiftet selv, men ogsaa i Bergens og Stavangers og endnu mere i Hamars Stifter.²⁾ Godsets Masse sees at være anselig forøget i Aslaks egen Tid, dels ved Gaver, dels ved Kjøb, dels endelig derved, at Personer, som forbrøde sig mod Christenretten og altsaa faldt i Bøder til sin Biskop, ofte have maattet tilfredsstille denne ved at afstaa Jordegods, hvorfor Bogen ogsaa er af Vigtighed for Kirkedisciplinens Historie. Den allerstørste Deel af Gaardene bleve dyrkede af Leilændinger, hvis Afgifter dog neppe have kunnet indbringe saa meget, som maaske Mange have meent; den norske Jord har aldrig havt ret stor Leieværdi, hvilket ogsaa var den væsentligste Hindring for et mægtigt Aristokratis Bestaaen i vort Land.³⁾ Adskillige Gaarde have, i ethvert Fald senere, været overdragne Erkestolens Svende og Tjenere som Løn. Nogle store Hovedgaarde endelig dreves som Avlsgaarde (*grangie*) for Erkebispens egen Regning. Disse vare paa denne Tid fem: Rørvik (vistnok paa Ytterøen), Levanger (ved den senere Kjøbstad), Faanes (paa Frostén), Sundnes (paa Inderøen) og Fljodar (nu Fløan i Størdalen). Paa Rørvik og Sundnes har Aslak stundom i længere Tid taget Ophold, da der paa disse Gaarde tales om hans eget „Mag“ (Værelse) og derhen havde han ogsaa ladet bringe forskjellige Inventariesager fra sin Residents i Byen.⁴⁾

Jordebogen indeholder ogsaa mange andre Oplysninger, som her

1) Udgivet 1852 som Universitetsprogram af P. A. Munch.

2) Aslaks Ombudsmand for det sidstnævnte Stift, Thorgeir Ketilbjørnsson, nævnes 1429. Dipl. Norv. III No. 698.

3) Se min Afhandling om Fru Gørvæl Fadersdatter i Norsk hist. Tidsskr. 3. R. III, hvor man (S. 268) vil see, at denne Frues uhyre Jordegods søndenfjelds kun indbragte „med Bygsel og al anden Rente“ 1000 Daler om Aaret.

4) Ved Sundnes (P. 111) var der en Skorstensstue. N. Nicolaysen, som (N. Fornlevninger 832) bemærker, at dette er første Gang, han har seet en Skorsten nævnt i Norge, misforstaar Stedet, som om denne Skorsten skulde have været i Residentsen i Nidaros. At saadan Bekvemmelighed dog fandtes ogsaa der, er sagtens givet, naar vi finder den paa en Avlsgaard.

ikke i Enkeltheder kunne gjengives. Af stor Mærkelighed er Oplysningen om Visitatserne i Stiftet eller, som de betegnende nok kaldes, „Natteleier.“ Man maa erindre, at Visitatserne i Middelalderen efterhaanden havde faaet sin største Betydning derved, at Biskoppen med et stort Følge paa sine Reiser nød fri Underholdning hos Præsteskabet. Ganske vist fik Biskoppen paa disse Reiser mange Sager bragt i Orden, han kom til Kundskab om Præsternes Forhold, confirmerede Børn o. s. v., men den økonomiske Side traadte mere og mere i Forgrunden. Dette var ikke alene Tilfælde i Norden. Vi se f. Ex., at i 1305 befandt Erkebiskoppen af Bordeaux, Bertrand del Got, som netop var i stor Pengenød, sig paa Visitatsreiser for at have Ophold for sig og sine Folk, og under denne Omreisen var det, at han overraskedes ved Budskabet, om at man havde valgt ham til Pave (Clémens V.¹⁾ Men da naturligvis denne Visitators Fordeel medførte én betydelig Ulempe for Præsteskabet, var der nøie fastsat, hvormange Nætter en Biskop havde Ret til at være Gjæst paa enhver Præstegaard²⁾, og stundom havdes ogsaa en bestemt Tarif for, hvad der skulde ydes som Beværtning. Vi ville see paa en saadan Bestemmelse for Bergens Stift fra omtrent 1320. Man erfarer, at Biskoppen kun tog ind hos „Hovedpræsterne“, men at de ringere Præster maatte yde sit Bidrag. Paa Stedje i Sogn f. Ex. skulde Biskoppen holde til i 4 Nætter. Sognepræsten, Sira Arne, skulde da ud med syv Tønder Bjør (Godtøl), en Læst Mungaas (Tyndtøl), to Pund bagt Brød og desuden Flur (Hvedemel eller Hvedebrød), Smør og anden Bodkost (Sul), som dertil hører (man seer, at Drikkevarerne er det væsentlige, og at Maden beregnes i Forhold til dem) samt Specerier. Sira Andres paa Nes og Sira Arne skulde til samme Visitats paa Stedje af Kirkens og sit Gods tilskyde „ti Maanedsmater“, Sira Thore i Hafslø, Sira Arne i Dal og Sira Erlend i Ornes skulde ud med otte Tønder Bjør, en Læst Mungaas, en halv Tønde Viin (vistnok for Bispens eget Bord) samt desuden mere Brød, Bodkost og Specerier. Paa lignende Maade skulde der beværtes paa syv andre Præstegaarde i Sogn og Firdafylke.³⁾ For nu at vende tilbage til Erkestiftet, da see vi, at i de fjernere Dele af

1) Wattenbach, Gesch. d. röm. Pabstthums 229.

2) Saaledes for en Deel af Oslo Stift 1426. Dipl. Norv. IV. No. 829.

3) Dipl. Norv. VII. No. 98. Undertiden omtales ogsaa en heel Tønde Viin.

dette, i Herjedalen og i Haalogaland, kunde kun visiteres sjeldnere og ikke „hvert tredie Aar“, hvilket vel altsaa har været det sædvanlige i de øvrige Fylker. Der opnævnes 34 Hovedkirker, ved hvilke Erkebiskoppen pleier at visitere fra 2 Nætter indtil 6; dertil kom en aarlig Visitats i Klostrene Bakke, Helgeseter, Holm og Rein, (men ikke Tautra, der altsaa som hørende til den privilegerede Cistercienserorden har været fri). Af Præsterne oppebar Erkebispnen foruden disse „Veitsler“ (dette Udtryk benyttes i Jordebogen, hvor der tales om Visitatsen i Bakke Kloster) endvidere Cathedralicum idetmindste paa Helgeland. Hver Fylkeskirke, som tog Tiende over hele Fylket, gav ham aarlig to Spand Korn, andre Tiendekirker et Spand og Capelkirker uden Tiende et halvt Spand, og hvis Kirketienden havde været tillagt Præsterne, havde disse at paatage sig lignende Ydelser til Erkebispnen. Aslak gjorde forøvrigt nogen Forandring med Kirketienden til Bedste for Kirkerne selv, dog saa, at Præsterne i Visitatsaaret til Lettelse i de Udgifter, som da paahvilede dem, fik den halve Kirketiende. (Jordebogen 113—114.) Sognemænd, der indsattes som Kirkeværger, (med hvilket Ombud vel altsaa Indtægt maa have været forbunden) skulde betale for deres Beskikkelsesbreve o. s. v.

Men Aslak var ogsaa betænkt paa at ville hævde, opfriske gamle eller indføre nye Paalæg i Stiftet, dels i sin egen, dels i Domkirkens og Kannikernes Interesser. Han begyndte hermed 1430 ved sine Visitatsen i Selbo, Klæbo, Beitstaden og Strinden. Den gamle Frostathingslov indeholdt nogle forglemte Bestemmelser om, at der Mikkelsdag skulde ydes Mikkels-Korn ved Domkirken, en fuld Bonde en Skjeppe, en Envirke en halv, en Ydelse, hvortil ogsaa Præsterne selv vare forpligtede, ligesaa skulde der ydes Penge paa Olafsdagen, begge Dele som Almisser.¹⁾ Nu fik imidlertid Aslak ved Forhandling med de bedste Bønder Mikkelskornet gjenoptaget i en ny Form, idet Ydelsen nu ikke skulde tilfalde fattige Folk, men derimod lægges til forskjellige Altere i Domkirken og de Kanniker, som ved disse forrettede en ny Messe, der hver Dag skulde holdes for alle christne Sjele (Afdøde) „til Ro og Naade af deres Pine“. ²⁾ I 1431 fortsatte han paa samme Maade i Nes (Bynæsset) og Sparboen og

¹⁾ Norges gl. Love I. pag. 142, IV. p. 59.

²⁾ Dipl. Norv. V. No. 598—601.

her saa, at han og hans Capitel skulde anvende Mikkelskornet paa den Maade, de selv vilde.¹⁾

I 1432 drog han i Visitats til Helgeland. Vi finde ham 30 April paa Brønø, hvor Almuen mindedes om det forglemte Olafs- og Mikkelskorn og lovede at yde en Vaag Korn eller andre gode Varer af samme Værd om Aaret til Kannikerne for den ovennævnte daglige Messe.²⁾ Sex Dage senere er Erkebispnen atter i Nidaros,³⁾ men maa strax igjen være dragen til Helgeland, hvor han 10 Juni i Rødø, 15 Juni i Bodø, 19 Juni i Steig og 6 Juli paa Alstahaug paa lignende Maade af Bønderne fik bevilget Olafs- og Mikkelskorn til Kannikerne dog saa, at tildels Fisk skulde gives i Stedet for Korn.⁴⁾

Under denne Visitatsreise var det, at Erkebiskoppen traf sammen med nogle om Vinteren forulykkede Venetianere, der var komne ud af sin Kurs fra Nederlandene og havde maattet tilbringe Vinteren paa Røst. To af disse Sydlændinger have, som bekjendt, optegnet sine Oplevelser i Norge, en Reisebeskrivelse, der udmærker sig ved en ganske særegen Troskab og Nøiagtighed og derfor har et meget høit Værd.⁵⁾ De Fremmede befandt sig vel hos den trohjertede og gjestfrie Fiskerbefolkning paa Røst, der roses i høie Toner for sin Uskyldighed og rene Liv, hvorimod Øens Præst, en tysk Dominicanermunk, dadles for sin Havesyge. Aslak, hvis Følge paa Visitatsreisen angives til hele 200 Mand paa to Skibe, gav dem Anbefalingsbrev med til Nidaros, hvorhen de ankom i Slutningen af Mai. Her modtoges de paa det bedste af „Statholderen“, hvorved vistnok maa forstaaes Aslaks Official, især da han talte Latin med den fornemste af de Reisende, Pietro Quirini, samt af Kannikerne. De besaa „den herlige og prægtigt byggede“ Domkirke, hvor St. Olafs Legeme forevist, og hvor de med Forundring ogsaa fik see en stor Bjørnehud⁶⁾ og droge saa efter 10 Dages Ophold i Byen videre ind i Sverige.

¹⁾ Dipl. Norv. V. No. 602, 607.

²⁾ Dipl. Norv. V. No. 613.

³⁾ Dipl. Norv. V. No. 613.

⁴⁾ Dipl. Norv. V. No. 616—619. Sammenlign Aslaks Jordebog 2.

⁵⁾ Meddelt i Oversættelse (fra Tydsk) og med Anmerkninger af G. Schøning i „det Thronhjemske Selskabs Skrifter“ II. En god Udgave af Originalen, der snart tør imødesees, er saa meget mere ønskelig, som den i Venedig 1881 af C. Bulle udgivne „Viaggio di M. Pietro Quirini“ er høist utilfredsstillende.

⁶⁾ Ogsaa Olaus Magnus (Ed. Romæ 1555, 621) omtaler Hvidbjørneskind i

Men Rygtet om disse Aslaks Paalæg havde i de Dele af Stiftet, hvor de endnu ikke vare blevne bevilgede, fremkaldt stor Misfornøielse, og i 1432 samlede Almuen af Indtrøndelagen og tildels Nordmøre sig og løb til Ørethinget¹⁾ aabenbart for at protestere.

Men, fortsætter Jordebogen, „dernæst brændte den hellige Domkirke.“ Det var dens anden Brand, vistnok 2 Juli 1432.²⁾ Man maa altsaa bestemt antage, at Aslak, da Ulykken fandt Sted, efter de ovenangførte Dateringer fra Visitatsen, har befundet sig i Helgeland saavel da, som dengang kort i Forveien Ørethinget var sammenkaldt af Bønderne. Om Branden og den Udstrækning, i hvilken den har raset, siges forøvrigt ikke noget. Det er imidlertid al Rimelighed for, at Udbedringen af Skaden i den følgende Tid stærkt maa have optaget Erkebiskoppens Tanker, og at Gaver maa have strømmet ind fra flere Kanter, om der end vides lidet herom. I 1437 havde Munkene paa Hovedøen skjænket Domkirken sit Fiskeri i Bundefjorden.³⁾

Aslak vilde vistnok efter Branden endnu mindre end før opgive Fordringerne paa Olafs- og Mikkelskorn. Han fremsatte derhos eller havde maaske allerede fremsat endnu en Fordring, dennegang ligefrem til selve Erkestolens Bedste, nemlig den saakaldte *gjöf*, „en Godvilje, som Almuen havde gjort vore Forfædre“ (o: Formænd). Det er meget interessant at see, hvilket Middel Erkebiskoppen kunde bruge for at sikre sig mod al Gjenstridighed. Han aftalte nemlig med alle sine Abbeder, Kanniker og Præster, at de, som han selv, ikke skulde bortbygsle Jord til Nogen, som ei med det samme forpligtede sig til de ovenomtalte Ydelser, Mikkels- og Olafskorn samt *gjöf*, og at Leilæn-

Domkirken. Saadanne Skind fandtes vistnok i alle Kirker og tjente Præsterne til Fodtepper ved Messen i den kolde Tid. Omtr. 1280 ser man en Mand i et Testamente skjænke en Kirke et Bjørneskind. (Dipl. Norv. I. No. 70). At et saadant Skind fandtes i Hedals Kirke i Valdres, har vistnok senere foranlediget det bekjendte opdigtede Sagn om denne Kirke.

¹⁾ Aslaks Jordebog 1.

²⁾ Ellers angives Branden til 1431, saaledes i Scr. R. D. VI. 328: „1431, Non. Jul. Basilica Nidrosiensis arsit“. Datum, 2 Juli, er formodentlig rigtig, men da Aslak Bolts Jordebog (pag. 1) angiver Aaret 1432, har jeg holdt mig hertil, som det efter al Rimelighed rette. Dette bestyrkes ogsaa ved den ovenomtalte Reisebeskrivelse. Venetianerne, der i Juni 1432 var i Nidaros og fandt Kirken „herlig og prægtig“, vilde, om den Aaret i Forveien var brændt, neppe have omtalt den paa samme Maade, i ethvert Fald ikke uden at bemærke Noget om Ulykken.

³⁾ Lange, de n. Klosters Hist. 2 Udg. 415.

dingerne samtidig skulde love at forbedre sine Gaarde ved aarlig at oprydde en Mæling Jord, sætte ti Humlestænger om Aaret og ikke lade sine Marker gro til med Skov. Endelig skulde Leilænderne love ikke at løbe til Ørething, medmindre dette blev befalet af Kongen, Erkebiskoppen eller dennes Ombudsmænd.¹⁾ Man maa erindre, at Selveierklassen blandt Bønderne paa den Tid, maaske særlig i Nidaros Stift, var forsvindende liden i Sammenligning med Leilænderne, og at mellem Leilænderne igjen den allerstørste Deel havde geistlige Jorddrotter. Man vil altsaa begribe, hvilke Midler Kirken havde i sin Haand til at tvinge Almuen.

Derfor see vi ogsaa, at Erkebispens i den følgende Tid ogsaa andensteds i Stiftet satte sin Vilje igjennem. Allerede 28 Januar 1433 havde han faaet bevilget Mikkelskorn i Størdalens Fylke, 2 Febr. opnaaedes det samme i Frostens, 5 Febr. i Aasen, 11 Febr. paa Sarshaug (Inderøen), 4 Marts i Værdalen, 14 Juni paa Titrar i Nordmøre, 26 Juni paa Herø, 2 Juli i Halkelsvik paa Søndmøre, 8 Juli i Borgund og samme Dag ogsaa for Ørskog. Overalt bevilgedes foruden Kornet til Kannikerne ogsaa *gjöf* (en halv gild Øre) til Erkebiskoppen.²⁾

I den romerske Kirke var der imidlertid skeet store Ting. Conciliet i Basel var sammentraadt 1431 med bestemte oppositionelle Bestræbelser mod det pavelige Vælde. Det var Biskopperne, som nu reiste sig mod Pontificatet, de vilde gjenvinde sin Magt og indskrænke Pavens paa alle Maader og ikke mindst beskjære hans i det sidste Aarhundrede saa stærkt forøgede Udpresninger. Navnlig er os her af Vigtighed det af Conciliet i dets tolvte Session, 13 Juli 1432 fattede Decret *de constituenda ecclesia*.³⁾ Her indskjærpedes nemlig de gamle canoniske Regler om geistlige Embeders, navnlig Bispestolenes Besættelse, og Capitlernes frie Valgret gjenindførtes altsaa saaledes, at de valgte Biskopper ikke skulde behøve at søge pavelig Confirmation, men naar Valget kun af Metropolitanen befandtes canonisk, uden videre skulde indvies af denne, en for Landskirkerne meget glædelig, men for

¹⁾ Aslaks Jordebog. 1.

²⁾ Dipl. Norv. No. 622—634.

³⁾ Se Paludan-Müller, Herredagene i Odense 1526 og 1527, S. 40. Decretet trykt efter en Original findes i Thorkelins Samling af danske Kirkelove 124 fig.

det pavelige Kammer følelig Reform. Dette Decret skulde Aslak snart faa Anledning til at bringe i Anvendelse.

I Aaret 1434 maatte han drage til Danmark for som norsk Rigsraad at deltage i det store Møde for alle tre Riger om Sommeren i Vordingborg, hvor der forhandlede om Fred med Hanseaterne, med hvilke Erik, som bekjendt, i saa mange Aar havde ført Krig. Mødet var stort og glimrende og idetmindste tolv nordiske Biskopper vare samlede, deriblandt foruden Aslak alle de øvrige norske samt desuden Orknørnes og Færørnes Biskopper. Bergens Bispestol var ledig efter Aslaks uværdige Eftermand Arnt. Kong Erik havde en Capellan, Olaf Nilssøn, der, i det mindste i Navnet, var Kannik paa Hamar og Sognepræst til Gran, hvem han ønskede til Biskop i det ledige Stift. Man har ogsaa et Udkast til et Brev fra Kongen til Paven for at skaffe Olaf Provision,¹⁾ der dog, som jeg maa antage, aldrig er bleven afsendt eller i ethvert Fald blev betydningsløst. Thi Aslak gik nu anderledes frem. Han lod en tilstedeværende Kannik fra Bergen, Olaf Jonsson, som rimeligvis har havt sit Capitels Fuldmagt, skjönt saadant ikke omtales, vælge Olaf Nilssøn til Biskop og modtage dennes eget Samtykke til Valget, derpaa lod han et Document herom opslaa paa en Kirkedør i Vordingborg med ni Dages Varsel for dem, der havde noget at indvende, og da naturligvis ingen Indsigelse skede, confirmerede han (13 Juli 1439) det stedfundne Valg, og rimeligvis er Indvielsen ufortøvet paafulgt, thi Olaf optræder strax efter som Biskop.²⁾ Fra nu af vare Besættelserne af de norske og vistnok ogsaa andre nordiske Bispestole unddragne pavelig Indblanding i en Aarrække, vistnok lige til Christiern I's Thronbestigelse. Paven (Eugenius IV) blev herefter neppe respecteret mere, Forbindelsen med Rom ophørte i længere Tid, og i 1435 valgtes endog den sidste Modpave, Kirkehistorien kjender, Felix V. Hans Myndighed blev ikke stor, men i Navnet anerkjendtes han dog paa sine Steder, og som vi skulle se,

¹⁾ Dipl. Norv. I. No. 747.

²⁾ Dipl. Norv. I. No. 745—746. Den nye Biskop, Olaf Nilssøn, hvis Dødsaar er ubekjendt, maa vel adskilles fra sin Efterfølger, der ligeledes hedte Olaf, hvorfor Forvexling har været hyppig. Den anden Olaf (Harniktssøn) var en Søstersøns Søn af Erkebiskop Aslak og var i Embedet 1442 (D. N. I. No. 783, cfr. L. Daaes Christiern I.s norske Historie S. 84).

tildels endog i Norden, med hvis Anliggender han rigtignok aldrig fik noget at bestille.

Men, hvad der nu især kom til at optage alle Nordboeres Tanker, var Engelbrekts Opstand i Sverige. Den udbrød just paa den Tid, det store Møde i Vordingborg tog sin Begyndelse, ved Midsommertid 1434. Allerede 16 August s. A. havde Engelbrekt tvunget det svenske Rigsraad til i Vadstena at opsiges Erik Huldskab og Troskab. Kongen, der imidlertid var kommen til Kjøbenhavn, og der havde hos sig Aslak og de øvrige norske Biskopper samt otte verdslige norske Raader, fik saa disse til at skrive til det svenske Rigsraad om at tage Opsigelsen tilbage.⁴⁾ Svenskerne svarede imidlertid kun med en udførlig Redegjørelse for sine Grunde til at opsiges Erik, ja opfordrede endog de Norske til at bistaa dem imod ham.¹⁾ Mæglingen blev altsaa forgjæves, men Aslak har paa samme Tid nydt Begunstigelser af Kongen, som synes at staa i Forbindelse med hans Villighed til at være med paa den nysnævnte Henvendelse, thi det var nu, at Kongen frafaldt Resterne af den betydelige Gjæld, hvori Erkestolen stod til ham fra Askells Tid, og desuden skjænkede Aslak omtrent 100 Nobler „for at lade synge Psalteren i Nidaros Domkirke“. ²⁾ Denne „Psaltersang“ laa Erik meget paa Hjertet. Han vilde, at „Psalteren“ uophørlig skulde synges i Kirken ved Nat og Dag, idet dens Personer skulde løse hverandre af. I flere danske Kirker søgte han at indføre den samme Skik, saaledes i Lund, Roskilde og Frue Kirke i Kjøbenhavn. Geistligheden fandt dette at være en Trældom, og paa de fleste Steder ophørte Sangen vist snart, men i Kjøbenhavn holdt den sig dog til henimod Reformationen.³⁾ I 1436 maa Aslak atter have været udenfor Norge, og han har ved den Tid havt en Hjelpebiskop, en forøvrigt ubekjendt Mand, Tideman,⁴⁾ der kaldte sig *Episcopus Tranquilliensis*, en Titel, under hvilken flere Viebisper i Norden optræde i det femtende Aarhundrede.⁵⁾

¹⁾ Dipl. Norv. V. p. 457.

²⁾ Dipl. Norv. I. No. 537. V. No. 645.

³⁾ Rørdam, Kjøbenhavns Kirker og Klostre, 36—38.

⁴⁾ Dipl. Norv. V. No. 658.

⁵⁾ Se herom mit Universitetsprogram: *Symbolæ ad. hist. eccl.* (1888) 27—28. Af Storms romerske Afskrifter erfares nu, at Tidemannus Nicolai 7 Januar 1435 var provideret af Eugenius IV til *Episc. Tranquitiensis* (sic), da den forrige Indehaver af dette vistnok imaginære Bispedømme, Severinus (som havde bl. A. vicarieret i Oslo Stift) var bleven Biskop af Færøerne. Det heder endog, at han skulde personlig residere ved *Ecclesia Tranquitiensis!*

Hvad der nu kaldte Aslak bort, var hans Deltagelse i Affattelsen af det mærkelige Udkast til en ny Unionsact mellem de tre Riger. Dette for sin Tid fortrinlige Arbejde udførtes af sex Mænd, to fra hvert Rige, nemlig de tre Erkebisper og tre Riddere.¹⁾

Imidlertid havde ogsaa det søndenfjeldske Norge været Skueplads for en Opstand. Amund Sigurdssøn, der var en Bolt og altsaa en fjernere Frænde af Erkebisp, havde i Begyndelsen af 1436 reist et Oprør og bemægtiget sig Oslo faste Bispegaard, hvis Indehaver, Biskop Jens, som sædvanlig var fraværende fra sit Stift. Befalingsmanden paa Akershus, Svensken Hr. Svarte-Jøns, slog Oprørerne 16 April, hvorpaa de capitulerede mod fri Afmarsch, men fremdeles holdt sig sammen. Ved et Møde paa Jersø ved Tønsberg kom det til et Forlig i Juni s. A., hvorefter danske Fogder, ja endog Geistlige skulde fjernes, men først 18 Febr. 1437 bragtes en endelig Overenskomst tilveie paa et Møde, indkaldt af Aslak, der tilbragte denne Vinter i og ved Oslo.²⁾

Ligesom Aslak strax havde grebet Baseler-Conciliets Bestemmelser, om en fornyet større Selvstændighed for Kirkeprovindserne og disses Metropolitaner, saaledes stræbte han og det midt under de vanskelige politiske Tidsomstændigheder at gjenoplive de i flere Menneskealdrer forglemte Provincialconcilier. Han sammenkaldte et saadant til Bergen i August 1435, men synes her at have overseet eller maaske ikke kjendt den nylig i Basel tagne Bestemmelse, at den Art Kirkemøder ikke skulde afholdes paa en Tid, da et økumenisk Concilium var samlet. Der indfandt sig imidlertid ingen Biskopper i Bergen, nogle sendte en Undskyldning, andre ikke, og Capitler og Klostre viste sig ligeledes overhørig. Aslak suspenderede en af de udeblevne Abbeder (Halsnø) og citerede de canoniske Straffebestemmelser, som vare anvendelige paa Bisperne Jens af Oslo og Peter af Hamar. Forøvrigt vedtoges i Bergen Forbud mod den ved den Tid undertiden forekommende Helligholdelse af Løverdagen og mod Munkes utilladelige Tiggeri. Conciliet

¹⁾ Jeg har tidligere meent, at dette Document er affattet i Söderköping om Høsten 1436 (Norsk hist. Tidsskr. IV.) og samtidig med og uafhængig af mig kom G. v. d. Ropp (Zur deutsch-skandinav. Gesch. des 15. Jahrh., 43) til samme Resultat. G. Storm derimod mener, at Documentet er affattet ved Mødet i Calmar s. A. (Norsk hist. Tidsskr. 3 R. II. 112) og har maaske Ret.

²⁾ Dette Oprørs Historie er først ret opklaret af G. Storm i Norsk hist. Tidsskr. 3 R. II. 101 fig.

i Basel havde forlangt en „Halvtiende“ (Tyvende Penge) af Geistligheden i Norge, hvilket ogsaa blev bevilget.¹⁾ Ved Conciliet skulde i 1437 have indfundet sig to norske Deltagere, Kannikerne Johannes Krabbe fra Nidaros og Alf (Adolphus) fra Oslo, den samme, der siden blev Biskop i Stavanger.

Større Held havde Erkebiskoppen, da han indkaldte et nyt Concilium til Oslo i December 1436. Her mødte alle Norges Biskopper, undtagen Byens egen, Jens, en danskfødt Mand, der i mange Aar havde opholdt sig i Danmark og ladet sine Forretninger varetage af en Viebiskop. Her fattedes atter forskjellige Beslutninger, men dette Møde blev da ogsaa vistnok Norges sidste Provincialconcilium.²⁾

Efter at Amund Sigurdssøns Opstand var tilende, høre vi i de nærmeste Aar, da Sigurd Jonsson førte Regjeringen i Norge som Drotsete, ikke noget om Aslak i politisk Henseende. I 1442 kronedes Christopher af Bayern som Norges Konge i Oslo den 2 Juli. Man maa formode, at denne Act er udført af Erkebiskoppen, men neppe findes der nogetsteds udtrykkeligt Vidnesbyrd derom.

Først Aaret efter, Nytaarsdag 1443, kronedes Christopher som Danmarks Konge. Dette anføres her, fordi Kroningsacten mærkelig nok dateres efter Modpaven Felix V.s Regjeringsaar.³⁾ Ham har man altsaa idetmindste i Danmark fundet sin Regning ved at erkjende, thi han var ikke i den Stand, at han kunde forlange Afgifter. Forøvrigt har man holdt sig til Baselerconciliet, indtil dette omsider mere og mere tabte al Betydning og derved den romerske Curie igjen fik Udsigt til at gjenvinde sin Magt.

I Norges politiske Anliggender i Kong Christophers Tid træder heller ikke Aslak meget frem. Man finder ham i Bergen 1444 ved et Raadmøde, hvor Hanseaternes Privilegier vare Gjenstand for Behandling, hvorefter en kongelig Forordning i denne Anledning udstedtes fra Kjøbenhavn i Decbr. s. A. Medens man, som bekjendt, ellers ikke lettelig finder Oplysninger om, hvorledes de enkelte norske Rigsraader under sine Forhandlinger have udtalt sig, men kun hører om Resultatet

¹⁾ Dipl. Norv. VII. No. 396.

²⁾ Om disse Concilier se især Paludan-Müller i Dansk hist. Tidsskr. 3 R. I. 297—311, og A. C. Bang, Den norske Kirkes Historie under Catholicismen 311—315.

³⁾ Helveg, Den danske Kirkes Hist. til Reform. II, 319.

af disse, er der her undtagelsesvis bevaret en Beretning om en Debat mellem Aslak Bolt og en verdslig Rigsraad Nils Kane. Aslak, i sin Tid Bergens Biskop og som saadan udplyndret af Sørøvere, tog, hedder det, ivrig Ordet for, at det var godt og ønskeligt, at Tydskerne bleve vintersiddende i Bergen, thi da havde Klostre, Kirker og Borgere ikke at frygte for uforvarende Krig eller Feide. Nils Kane derimod var af en anden Mening. Han vilde heller, „at man skulde have bygget en Borg eller Befæstning, som kunde staa imod de Tydske, om de agter sig saa igjen at komme, som de tilforn haver været“ o. s. v.¹⁾

Vi komme nu til Aslaks sidste Tid, de Par Aar, som vistnok have givet ham den største Navnkundighed. Fremstillingen maa imidlertid blive kortfattet, ogsaa af den Grund, at jeg i et tidligere Skrift har fremstillet den med stor Udførlighed og derfor kan henviser til dette.²⁾

Firti Aar, efter at Aslak var viet til Biskop, døde Christopher af Bayern i Begyndelsen af 1448.³⁾ Sverige og Danmark valgte hver sin Konge, og i Norge fremtræder et svensk og et dansk Parti. Erkebispren greb det første og med ham hans Capitels Decanus, den selv svenskfødte Hr. Sven Eriksson. Den sidstnævnte deltog med sex andre i et Partimøde paa Baahus i Slutningen af Febr. 1449 og udtalte under Paaberaabelse bl. a. af Aslaks Samtykke, at de vilde have Karl Knutssøn til Norges Konge. Efterat Erkebiskoppens Uven, Biskop Jens af Oslo⁴⁾ i Forening med Hartvig Krummedike havde været i Danmark som Udsendinge fra det søndenfjeldske Raad og med eller uden dettes Billigelse hyldet Christiern I, fandt et Raadsmøde Sted i Oslo i Pintsen 1449. Nu var Aslak kommen tilstede; han havde allerede i Fastetiden fra Oslo af udstedt nogle Breve til Island angaaende sin Domkirkes Rettigheder paa Øen.⁵⁾ Man valgte da Christiern, men senere paastodes

1) Norske Magasin I. 539—540. Dipl. Norv. VIII. pag. 349.

2) Christiern I.s norske Historie 1448—1458, Universitetsprogram for 1879. Alle Kilder ville der findes citerede.

3) Han havde testamenteret enhver Domkirke i sine tre Riger tre Hundrede rhinske Gylden til Aartidehold (Danske Mag. 4 R. V. 355), men det tør være tvivlsomt, om de alle have faaet denne Gave.

4) Denne danske Prælat, der i mange Aar havde været fraværende fra sit Stift og var ganske uden Interesse for Norge, var vistnok Gjenstand for Aslaks særegne Uvilje. I 1449 greb Erkebispren ind i Jens's Styrelse af sit Stift, idet han afsatte en af ham indsat Sognepræst til Gjerpen og udnævnte en anden i Stedet. Dipl. Norv. II. No. 783.

5) Finni Joh. Hist. Eccl. Isl. II. 346—349.

af dennes Fiender, at Erkebispren havde været truet til at give sit Samtykke og været bleven paa en Maade interneret i Oslo. Men Aslak var dog tilstede den 2den Juli s. A. i Marstrand, hvor Christiern udstedte en norsk Haandfæstning, ja han blev endog af denne Konge beskikket til at være en af Norges Statholdere. Paa Bortreisen fra Marstrand havde han et heftigt Sammenstød med Hartvig Krummedike i Korshavn ved Hvaløerne, om hvilket der foreligger en officiel, af tre Rigsraader besejlet Erklæring. Aslak brugte de voldsomste Udtryk, ja endog drøie Eder og forsikrede, at han vilde „rette ud over Hr. Hartvig, saa at man skulde see, hvorledes en Nordmand skal fare med en Holstener og en Udlænding.“

Men hermed var ikke Thronstriden endt. Sent ud paa Høsten kom Karl Knutssøn til Hedemarken, lod sig tage til Konge paa Hamar og drog derfra gennem Østerdalen til Trondhjem, hvor han ankom 14 November. Foranstaltninger bleve nu i største Hast truffet til hans Kroning, der udførtes af Aslak med Bistand af Biskop Gunnar af Hamar den 20 s. M. Kong Karl slog femten Riddere, udstedte Haandfæstning, gav Domkirken og Prælaterne Privilegier osv., hvorfor den bekjendte Proklamation udstedtes, der lagdes „Almuen“ i Munden og gik ud paa, at der altid havde hersket Venskab mellem Norge og Sverige, og at Kong Christiern kunde spare sig for at komme til Landet. Aslak benyttede Leiligheden til at fremdrage det gamle Forlig i Tønsberg af 1277 og fik Karl til at bekræfte det. Strax efter vendte Karl gennem Størdalen og Jemteland hjem til Sverige. Hermed er Aslaks Historie afsluttet. Han døde nemlig ikke ret længe efter, rimeligvis i den første Halvdel af 1450. Dødsdagen er nemlig ubekjendt.¹⁾ Vi har i ham lært en driftig og virksom Mand at kjende, aabenbart ogsaa en lidenskabelig anlagt Mand, hvem Ungdommens Heftighed aldrig forlod.

Aslak fik eller tillagde sig (senest 1434) den Titel: *apostolicæ sedis legatus*, som før kun undtagelsesvis havde været tilstaaet Eysteinn, men som hans Eftermænd vedbleve at føre indtil Reformationen.

1) Styffe (Bidrag till Skandin. Historia III, XXXIV siger, at han døde i Juletiden. Den altid saa nøiagtige Styffe har da vel kjendt en Hjemmel for denne Tidsangivelse, men ikke anført den. I den gamle Erkebiskopsrække anføres kun Dødsåret 1450.

Af Slægtninge havde Aslak i Thrøndelagen havt en Moster, Fru Elsebe Ottedatter (Rømer), Enke efter Rigsraaden Jacob Fastulfssøn og Besidderinde af Østraat.¹⁾ Til hende har han vist staaet i et kjærligt Forhold, hvilket sees deraf, at hun skjænkede sin Søstersøn Erkebispem Jordegods med sine Sønners (Narves og Mads's) Samtykke.²⁾ Den gamle Dame tænkte endog paa at give sig i Provent til Erkebiskoppen.³⁾ Ogsaa Aslaks egen Søstersøn, Henrik Jenssøn (Gyldenløve) stod ham nær, traadte i hans Tjeneste og fik Jordegods af ham som Gave.⁴⁾ Aslaks Søster Elsebe var 1419 gift med en svensk Adelsmand Johan Molteke, men om hun i et tidligere Ægteskab har været gift med Henrik Jenssøns Fader, eller om en anden Søster var dennes Moder, kjender jeg ikke. Henriks Søn var den bekjendte Hr. Nils Henrikssøn, der altsaa maa have været beslægtet med sin endnu mere bekjendte Frue, Inger, i fjerde Led, og de maa derfor have havt Dispensation til sit Ægteskab. Maaskee har den nidarosiske Kannik Olaf Henriks-søn (1485) været Hr.'Nils's Broder. En Paul Henrikssøn, der i Top. Journ. H. 27, 176 kaldes hans Broder, er derimod tvivlsom.

1) I Norsk hist. Tidsskr. III. 227 har jeg ved en Feiltagelse gjort Fru Elsebe til en Datter af Svale Ottessøn, hvis Søster hun var.

2) Aslaks Jordebog 28, 91, 95, 101, 111.

3) Dipl. Norv. III. No. 834.

4) Dipl. Norv. V. No. 731.

XXIII.¹⁾

LEDIGHED EFTER ASLAK.

HENRIK (KALTEISEN). OLAF II.

1452—1453.

1459—1474.

Ved Aslaks Død valgte Domcapitlet til hans Efterfølger sin Medbroder Mag. Olaf Throndssøn. Han var 1430 indskreven som Studerende i Rostock og havde 1438 i Greifswald, hvorhen Universitetet midlertidig var henlagt paa Grund af Uroligheder, erhvervet Magistergraden. Skjønt han i Matriklen anføres som *pauper*, var han dog af højere Æt. Om Faderen vides vel Intet, men Farfaderen Hr. Thorald Sigurdssøn havde været Rigsraad og forekommer i vigtige Statsacter, saaledes i Kalmar 1397. Sandsynligvis maa man i Nidaros have befundet sig i Forlegenhed med, hvorledes Confirmationen af en Erkebiskop skulde søges, thi med Curien i Rom havde Forbindelsen længe været omtrent afbrudt, og nu var ogsaa Baselerconciliet sprængt. I 1448 havde man i Sverige valgt en ny Erkebiskop, den bekjendte Jøns Bengtssøn Oxenstjerna. Han havde sendt sine Fuldmægtige til Basel for der at søge sin Bekræftelse, men Sendebudene vare indbyrdes uenige, og en af dem drog saa til Rom, hvor Nicolaus V (1 April 1449) ogsaa udnævnte Jøns til Erkebiskop, men kun paa Betingelse af,

1) Den større Del af nærværende Capitel er skrevet paa Gruudlag af et af mine tidligere Skrifter: Kong Christiern I.s norske Historie 1448—1458, (Christiania Universitets Program i Anledning af Københavns Universitets Firehundredaarsfest 1879). Alle Kilder ville der findes angivne og selve Begivenhederne udførligere fortalte.